

Тернопільський національний економічний університет

Кафедра економічної теорії

Міждисциплінарна курсова робота

3

«Глобальної економіки»

на тему:

«Україна в системі глобальної торгівлі»

Студентки 4 курсу, групи ЕТ-41

Напряму економічна теорія

Мельник (Козицької) О. І.

Керівник: професор, д.е.н.

Козюк Віктор Валерійович

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ESTS _____

Члени комісії _____

м. Тернопіль – 2017

План

Вступ

1. Теоретичні основи аналізу торговельного потоку зв'язку національної та глобальної економік.
2. Особливості структури зовнішньої торгівлі України.
3. Оцінка впливу глобальних факторів на торговельну динаміку України.
4. Політика мінімізації вразливості України до глобальних торговельних шоків.

Висновки

Список використаної літератури.

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах активізації процесів глобалізації світового господарства посилюється роль зовнішньоторговельних відносин країни. Саме міжнародна торгівля як форма міжнародних економічних відносин є складовою врівноваженого економічного розвитку, сприяє посиленню конкурентоспроможності національної економіки, підвищує рівень життя населення та забезпечує найповніше задоволення його потреб. Зовнішній сектор будь-якої країни відчуває економічний «тиск» не тільки з боку інших країн-партнерів та конкурентів на світових ринках, але й з боку власного внутрішнього ринку та його інфраструктури.

Залучення вітчизняної економіки до світових глобалізованих заходів сприяє розширенню можливостей України у здійсненні торговельних операцій на міжнародних ринках. Разом з несприятливими ззовні умовами для розвитку зовнішньої торгівлі існують перешкоди внутрішнього характеру, а саме воєнно-політичний конфлікт на сході країни, погіршення економічних відносин із Росією, кризовий стан економіки держави. Отже, сьогодні Україна не може посісти провідне місце у світовому торговому просторі. Актуальними залишаються питання аналізу пройденого шляху, необхідності дослідження розвитку міжнародної торгівлі і визначення перспектив використання такої співпраці з метою зміцнення вітчизняної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми зовнішньої торгівлі зазвичай привертають увагу провідних науковців та аналітиків. Зокрема, основні чинники, що впливають на розвиток зовнішньої торгівлі, питання динаміки зовнішньої торгівлі в умовах трансформації зовнішніх та внутрішніх чинників проаналізовані в роботах Д.С. Покришка, А.А. Мазаракі, Т.М. Мельника, Т.А. Тищука, В.П. Далика, С.П. Кулицького та багатьох інших вчених. Незважаючи на численні дослідження, залишаються відкритими питання щодо закономірностей тенденцій у зовнішній торгівлі, їх

аналізу та перспектив подальшого розвитку.

Метою курсової роботи є окреслення сучасних рис зовнішньої торгівлі товарами в Україні, виявлення її ролі в міжнародному торговому просторі.

Для досягнення поставленої мети в роботі необхідно вирішити наступні **завдання**:

- розкрити теоретичні основи аналізу торговельного потоку зв'язку національної та глобальної економіки;
- дослідити особливості структури зовнішньої торгівлі України;
- провести оцінку впливу глобальних факторів на торговельну динаміку України;
- обґрунтувати напрями політики мінімізації вразливості України до глобальних торговельних шоків.

Об'єктом дослідження виступає зовнішня торгівля України.

Предметом дослідження є вплив глобальних факторів на торговельну динаміку України.

Теоретичне і методологічне підґрунтя дослідження в курсовій роботі становлять сучасні концепції теорії управління та конкуренції, науковий доробок вітчизняних і закордонних вчених стосовно теоретичних і практичних засад дослідження впливу глобальних факторів на торговельну динаміку України.

1. Теоретичні основи аналізу торговельного потоку зв'язку національної та глобальної економіки

Економічний успіх будь-якої країни світу базується на зовнішній торгівлі. Ще жодна країна не спромоглася створити здорову економіку, ізолювавши себе від світової економічної системи.[3]

Однак основною і центральною ланкою світогосподарських зв'язків завжди була і є міжнародна торгівля.[17, с. 7]

Міжнародна торгівля є одним із основних елементів глобальної економіки, а відтак і об'єктами глобального регулювання.

У сучасній системі регулювання міжнародної торгівлі можна виокремити певні рівні : (корпоративний, національний, міждержавний, наднаціональний і глобальний), яким притаманні певні механізми та інструменти впливу на темпи, пропорції та структури світової торгівлі.

Національний рівень регулювання міжнародної торгівлі виокремлено внаслідок існування державно–оформлених національних господарств, країн, уряди яких спрямовують свою діяльність на досягнення національних інтересів — політичних, ідеологічних, економічних, військових, соціальних, релігійних тощо. Система інтересів визначає сутність і конкретний зміст як внутрішньої, так і зовнішньої політики уряду.

Глобальний рівень регулювання міжнародної торгівлі включає широкий спектр принципів, правил, міжнародних договорів та угод, що розробляються міжнародними організаціями, сферою діяльності яких є сприяння розвитку та регулювання міжнародних торговельно–економічних відносин.

Центральне місце серед цих організацій посідає Світова організація торгівлі. Так, у заяві міністрів торгівлі країн–учасниць «Про внесок Світової організації торгівлі у досягнення більшої узгодженості щодо визначення світової економічної політики» зазначається, що «глобалізація світової економіки призвела до дедалі більшого зростання взаємодії між економічною політикою окремих країн, в тому числі взаємодії між структурними,

макроекономічними, торговельними, фінансовими аспектами та аспектами розвитку визначення економічної політики.

Глобальна торгівля - виникла в 1571 році, коли всі важливі заселені континенти стали постійно обмінюватися продукцією. Ринок срібла був ключовим для цього процесу. Китай став домінуючим покупцем, оскільки його фіскальна та грошова система перетворилася на срібний стандарт; вартість срібла в Китаї зросла до подвійної вартості в решті світу. Мікроекономічний аналіз призводить до вражаючих висновків.

Як Японія, так і Іспанська імперія фінансуються за рахунок видобутку прибутку, яка не могла існувати за відсутності кінцевого споживача Китаю. Європейці були фізично присутніми в ранній сучасній Азії, але економічний вплив Китаю на західні землі був набагато більшим, ніж будь-який європейський вплив на Азію.[2]

Глобальна торгівля у XX столітті свідчить про більшу частку торгівлі товаровиробництвом, зростання торгівлі послугами та зростання виробництва та торгівлі міжнаціональними фірмами. Виробництво торговельних товарів у XX столітті значною мірою знизилося з рівнів 19 століття. Разом з тим збільшився обсяг товарних товарів, які були випущені для товарообігу. Останній момент, який відрізняє світову торгівлю в 19 столітті в порівнянні з глобальною торгівлею 20 століття, - це масштаби багатонаціональної співпраці. У XX столітті можна побачити "квантовий стрибок" у багатонаціональному співробітництві порівняно з XIX століттям. До початку 20-го століття існували лише інвестиції в портфель, але не пов'язані з торгівлею чи пов'язані з виробництвами прями інвестиції.

Торгівля на глобальному рівні дає споживачам та країнам можливість опинитися під торгівлею товарами та послугами, недоступними в їхніх власних країнах. На міжнародному ринку можна знайти практично будь-який товар: їжа, одяг, запасні частини, олія, прикраси, вино, акції, валюта та вода. Також продаються послуги: туризм, банківська справа, консалтинг та транспорт.

2. Особливості структури зовнішньої торгівлі України

Досліджуючи зовнішню торгівлю за період 2014–2016 рр., слід зазначити, що під впливом загальних світових тенденцій та внутрішніх трансформацій стрімке скорочення вітчизняного виробництва руйнувало розвиток економіки.

Упродовж зазначеного періоду зовнішня торгівля товарами України характеризувалась постійним спадом (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Зовнішньоторговельний баланс товарів України, 2014–2016 рр. (млн. дол. США)

Регіони	Експорт			Імпорт			Сальдо		
	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
Країни СНД	14 882,3	7 806,1	6 030,5	17 276,9	10 485,5	8 563,8	- 2 394,6	- 2 679,4	- 2 533,3
Інші країни світу	39 019,4	30 321,0	30 332,3	37 151,8	27 030,9	30 684,8	1 867,6	3 290,1	-352,5
в тому числі країни ЄС	17 002,9	13 015,2	13 497,7	21 069,1	15 330,2	17 138,2	- 4 066,2	- 2 315,0	- 3 640,5
Разом	53 901,7	38 127,1	36 362,8	54 428,7	37 516,4	39 248,6	-527,0	610,7	- 2 885,8

Джерело: [11]

Проаналізувавши дані табл. 2.1, можна сказати, що протягом 2014–2016 рр. прослідковується скорочення експорту та імпорту товарів. У 2016 р. спостерігаються зрушення як в імпорті, так і в експорті товарів. Зокрема, експорт товарів з України у 2016 р. становив 36362,8 млн. доларів США, що на 1764,3 млн. доларів США менше, ніж у 2015 р, що становить 4,6%, та на 17538,9 млн. доларів США менше, ніж у 2014 р. (32,5%). Імпорт зменшився на 15 180,1 млн. доларів США порівняно з 2014 р. (27,9%) та дещо збільшився порівняно з 2015 р., а саме на 1732,2 млн. доларів США, що становить приблизно 5%. Сальдо у 2016 р. становило -2885,8 млн. доларів США, коли у 2015 р. воно було додатнім (610,7 млн. доларів США).

Динаміка загальної величини експорту продукції України протягом 2014-2016 рр. наведена на рис. 2.1.

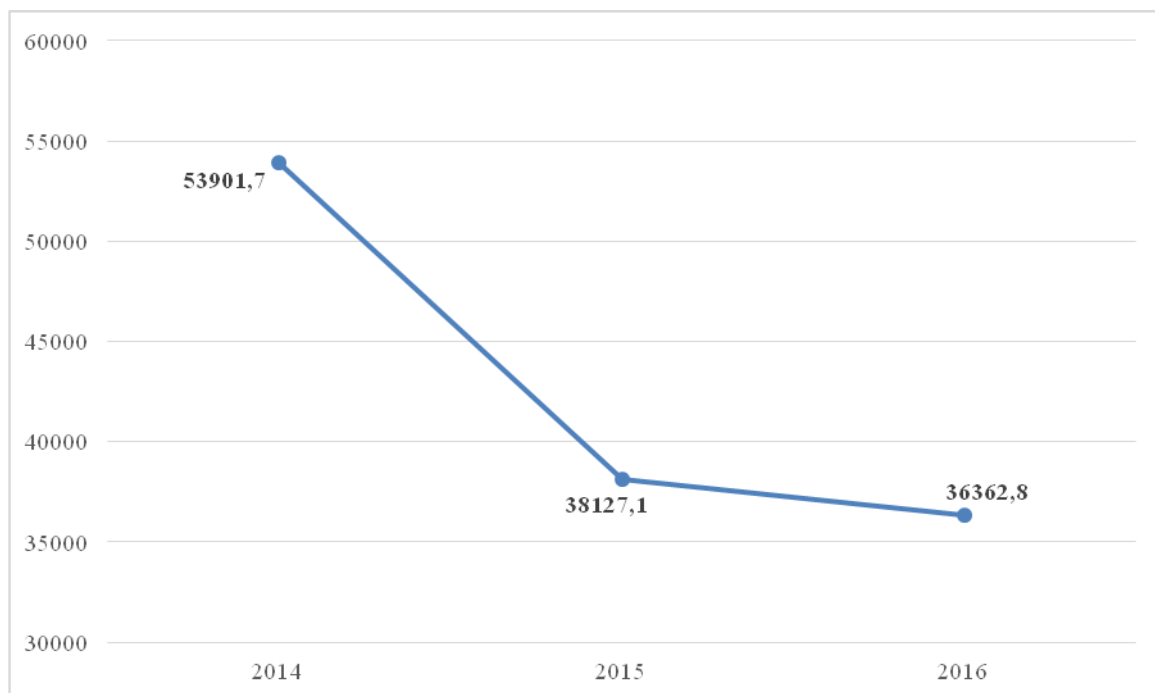

Рис. 2.1. Динаміка загальної величини експорту продукції України протягом 2014-2016 рр.

Український експорт протягом останніх років переживає складні часи. Україна втратила певні ринки збуту та виробничі потужності для традиційного експорту, кон'юнктура світового ринку також була несприятливою. Зрештою, це призвело до значного скорочення вітчизняного експорту. Для 2016 р. була характерна різноспрямована ситуація. З одного боку, збереглися деякі минулорічні негативні тенденції, зокрема:

- нестабільна політико-економічна ситуація в окремих районах Луганської і Донецької областей, продовження військової агресії з боку Росії;
- значна сировинна спрямованість вітчизняного експорту;
- відсутність доступу до кредитних ресурсів, системні проблеми розвитку зовнішньо-економічної діяльності (відшкодування ПДВ, валютне, митне та податкове регулювання) [7].

Досліджуючи товарну структуру українського експорту (табл. 2.2), слід зазначити, що у 2016 р. недорогоцінні метали та вироби з них становили 23%, готові продукти та мінеральні продукти – 14,2%.

Таблиця 2.2

Товарна структура експорту товарів за 2014–2016 рр. (млн. дол. США)

Основні групи товарів	Роки		
	2014	2015	2016
Живі тварини; продукти тваринного походження	1014,5	823,4	775,2
Продукти рослинного походження; жири та олії тваринно-рослинного походження	12558,1	11271,3	12058,3
Готові харчові та мінеральні продукти	9196,8	5567,9	5179,3
Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	3054,1	2130,8	1557,1
Деревина і вироби з деревини	1262,6	1107,2	1131,7
Вироби з каменю, гіпсу, цементу	479,3	331,6	298,5
Перли природні, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння	161,4	82,0	52,0
Недорогоцінні метали та вироби з них	15229,0	9470,7	8338,9
Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	5657,2	3940,9	3638,0
Усього	53901,7	38127,1	36362,8

Джерело: [11]

У 2015 р. ці показники становили 24,8% та 14,6% відповідно, тобто частка основних груп товарів у товарній структурі експорту зросла, проте за умови, що сама сума експорту за цими товарними групами зменшилась. Це говорить про те, що за рахунок інших товарних груп, таких як, зокрема, деревина, вироби з каменю, продукція хімічної промисловості, загальна сума експорту зменшилась у 2016 р. порівняно з 2015 р. Насамперед це стосується продукції хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості. Якщо у 2015 р. експортувалось товарів на суму 2130,8 млн. доларів США, то у 2016 р. цей показник становив 1557,7 млн. доларів США, тобто загальна сума експорту зменшилась на 27%. Таку ж ситуацію можна простежити за такою товарною групою, як недорогоцінні метали та вироби з них. Зокрема у 2016 р. показник експорту зменшився на 1131,8 млн. доларів США порівняно з 2015 р., що становить 11,9%. В експорті товарів, незважаючи на те, що кон'юнктура на зовнішніх ринках у 2016 р. відносно 2015 р. характеризувалася волатильністю цін, спостерігалось зростання показників, зокрема за продукцією рослинного походження, виробів з деревини.

Динаміка загальної величини імпорту продукції в Україну протягом 2014-2016 рр. наведена на рис. 2.2.

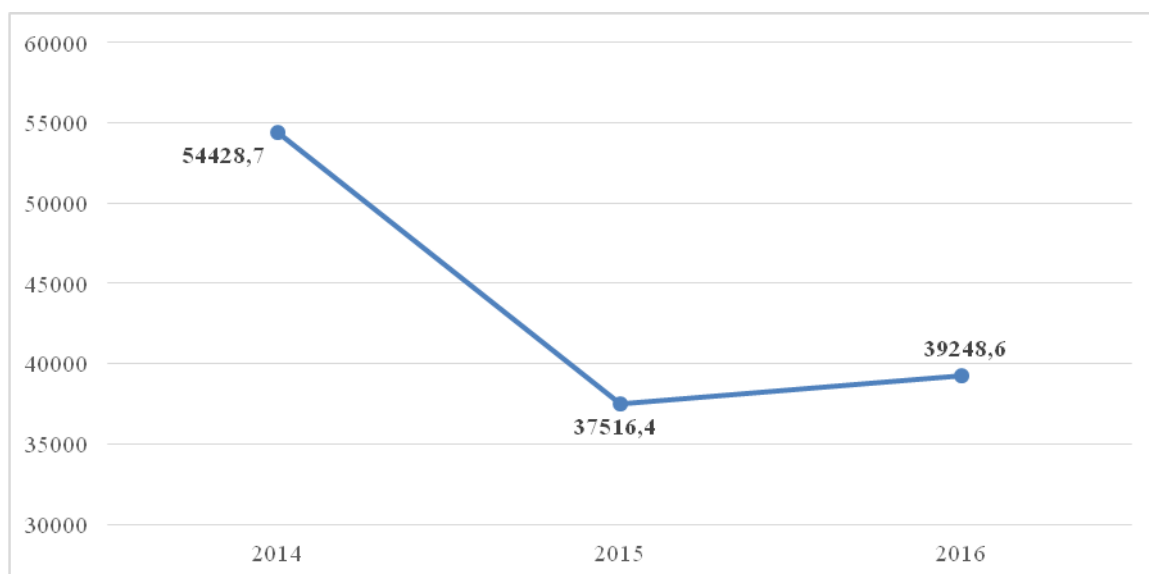

Рис. 2.2. Динаміка загальної величини імпорту продукції в Україну протягом 2014-2016 рр.

Проаналізувати тенденції імпорту основних груп товарів можна за допомогою даних, наведених у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Товарна структура імпорту за 2014–2016 рр. (млн. дол. США)

Основні групи товарів	Роки		
	2014	2015	2016
Живі тварини; продукти тваринного походження	1124,1	548,2	626,3
Продукти рослинного походження, жири та олії	2333,3	1328,5	1530,6
Готові харчові продукти та мінеральні продукти	18697,2	13297,7	10226,6
Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	6782,2	5009,2	5618,2
Вироби з каменю, гіпсу, цементу	801,5	510,0	605,7
Перли природні, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння	296,8	71,9	67,3
Недорогоцінні метали та вироби з них	3324,4	2004,2	2304,9
Машини, обладнання та механізми	8720,8	6273,4	7890,4
Усього	54428,7	37516,4	39248,6

Джерело: [11]

За аналогією зі структурою експорту в структурі імпорту відбувається нерівномірність розвитку показників: за деякими групами товарів обсяги імпорту зростають, а за деякими – зменшуються. Проте загальна сума імпорту у 2016 р. зросла порівняно з 2015 р. Основу товарної структури імпорту у 2016 р. становили готові харчові та мінеральні продукти (26,05%),

машини, обладнання та механізми (20,1%) та продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості (14,3%). У 2015 р. ці показники мали такі значення: готові харчові та мінеральні продукти – 35,4%, машини, обладнання та механізми – 16,7%, продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості – 13,3%. Хоча з невеликим відривом, але частка основних груп товарів у 2016 р. зменшилась порівняно з 2015 р. Упродовж 2014–2016 рр. показники імпорту України скорочувались. Особливо це прослідковується за такими групами товарів: дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння (у 2016 р. порівняно з 2014 р. імпорт зменшився на 4,6 млн. доларів США (6,4%)); готові харчові та мінеральні продукти (у 2016 р. показник імпорту становив 10 226,6 млн. доларів США, що на 3 071,1 млн. доларів США менше ніж у 2015 р. (23%)).

Досліджуючи зовнішню торгівлю України з країнами світу, слід зазначити, що нині відбувається процес досить радикальної трансформації української зовнішньої торгівлі. Сучасний її етап розпочався фактично ще в другій половині 2013 р., а саме напередодні укладання «Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом». Обсяг експорту до країн Європейського Союзу коливається з 2014 р. Причому аналогічна ситуація відбувається і з обсягом імпорту до країн ЄС.

Росія в односторонньому порядку фактично запровадила превентивні обмеження на імпорт українських товарів. У 2014–2016 рр. гібридна війна Росії проти України і пряма військова агресія Росії в Криму і на Донбасі стали чи не найпотужнішими чинниками трансформації українсько-російської торгівлі з часів розпаду СРСР. Односторонні обмеження з боку Росії на імпорт українських товарів, як і взаємні обмеження у сфері українсько-російського військово-технічного співробітництва, спонукали українські підприємства до пошуку ринків збуту, альтернативних російському, частково і джерел постачання ряду товарів. У 2016 р. зовнішньоторговельні операції проводились із партнерами із 217 країн світу. У 2016 р. порівняно з 2015 р. обсяг експорту до країн ЄС зріс на 482,5 млн.

доларів США та становив у 2015 р. 13 015,2 млн. доларів США, у 2016 р. 13 497,7 млн. доларів США. Проте експорт до інших країн дещо впав, а саме у 2016 р на 2 246,8 млн. доларів США порівняно з 2015 р..

Обсяг імпорту товарів із країн Європейського Союзу у 2016 р. порівняно з 2015 р. зріс на 1 808,6 млн. доларів США, що становить 12%. У 2016 р. імпорт товарів з інших країн світу становив 22 110,4 млн. доларів США та зменшився проти 2015 р. на 72,8 млн. доларів.

Ця тенденція зберігається за рахунок нездатності України забезпечити повноцінний вивіз конкурентоспроможних товарів своєї країни і тим самим неспроможності підняти рівень зовнішньої торгівлі та економіки загалом.

Спостерігаючи за тенденціями розвитку зовнішньої торгівлі товарами, можна побачити, що вона демонструє переважно негативне зростання дефіциту зовнішньо-торговельного балансу, зростання імпортової залежності країни, зниження експорту та погіршення його структури.

Аналіз закономірностей розвитку зовнішньої торгівлі товарами України та чинників, що їх спонукали, дає змогу визначити основні перспективи її подальшого розвитку. Зокрема, у подальші роки не відбудеться суттєвих змін у структурі експорту вітчизняних товарів. Для поживлення експорту товарів і продукції вітчизняних підприємств «велике значення матиме поліпшення якості товарів шляхом технологічної модернізації металургійних підприємств та відновлення попиту на метали на світових ринках». У структурі імпорту також не очікується суттєвих змін. Залежність від імпорту енергоносіїв буде стимулювати ріст імпорту випереджаючими темпами порівняно з розвитком експорту. Вирішення цієї проблеми лежить у пошуку альтернативних джерел енергії для української економіки.

Таким чином, розвиток зовнішньої торгівлі України в найближчій перспективі залежить від виваженої політики уряду щодо стимулювання власного виробництва, зниження кризових явищ, сприяння зміцненню національної валюти.

3. Оцінка впливу глобальних факторів на торговельну динаміку України

Оцінювання переваг, наслідків, аналіз глобалізаційних процесів потребує кількісних показників рівня цих процесів, індексів, які давали б змогу встановити їхню глибину та масштаб охоплення соціальних реалій. Пошук інструментарію для вимірювання явища такої складності і такої значущості є викликом для дослідників різних країн, які намагаються подолати ці труднощі та розробити досконалі способи вимірювання рівня глобалізаційних процесів.

З початку XXI ст. дослідники активно досліджують наявні та розробляють нові синтетичні індекси глобалізації, намагаючись охопити цей багатогранний процес з різних аспектів та всебічно кількісно його оцінити.

Індекс рівня глобалізації країн світу (KOF Index of Globalization) створений у 2002 році. Індекс позиціонується як комбінований показник, який дозволяє оцінити масштаби інтеграції тієї чи іншої країни у світовий простір. Автори проекту визначають глобалізацію як процес, який руйнує національні кордони, інтегрує національні економіки, культури, технології та управління, а також створює складні відносини і взаємозв'язки, опосередковані через різноманітні потоки, що включають людей, капітали, ідеї тощо. У зв'язку з цим індекс рівня глобалізації країн світу включає в себе змінні, що вимірюють економічні, соціальні та політичні аспекти глобалізації [5].

Всі країни, досліджувані в рамках індексу рівня глобалізації, оцінюються за 24 показниками, об'єднаних в три основні групи глобальної інтеграції:

1. Економічна глобалізація – обсяг міжнародної торгівлі, рівень міжнародної ділової активності, торговельні потоки, міжнародні інвестиції, тарифна політика, обмеження і податки на міжнародну торгівлю тощо.

2. Соціальна глобалізація – рівень культурної інтеграції, відсоток

іноземного населення, міжнародний туризм, міжнародні особисті контакти, обсяг телефонного трафіку, поштових відправлень, транскордонних грошових переказів, інформаційні потоки, розвиток інформаційно-комунікаційної інфраструктури тощо.

3. Політична глобалізація – членство держав у міжнародних організаціях, участь у міжнародних місіях, ратифікація міжнародних багатосторонніх договорів, кількість посольств та інших іноземних представництв в країні тощо. Індекс рівня глобалізації обчислюється як сума цих складових з ваговими коефіцієнтами 36 %, 39 % і 25 %, відповідно. Для всіх країн, охоплених даним дослідженням, складається рейтинг за індексом рівня глобалізації, який визначає їх місце серед інших держав. Джерелами інформації при побудові індексу рівня глобалізації є спеціалізовані бази даних Світового банку, Міжнародного Валютного Фонду, Організації Об'єднаних Націй, інших міжнародних організацій та статистичних інститутів [5].

В таблиці 3.1 наведено найвищі значення індексу рівня глобалізації ТОП-10 країн світу в 2016 р.

Таблиця 3.1

Значення індексу рівня глобалізації ТОП-10 країн світу в 2016 р.

Країна	Значення індексу рівня Глобалізації
1. Нідерланди	91,70
2. Ірландія	91,64
3. Бельгія	90,51
4. Австрія	89,83
5. Швейцарія	87,01
6. Сінгапур	86,93
7. Данія	86,44
8. Швеція	85,92
9. Угорщина	85,78
10. Канада	85,67

*Джерело: [5]

За даними таблиці 3.1 бачимо, що найвище значення індексу рівня глобалізації в 2016 р. було в Нідерландів. На 10 місці за рівнем глобалізації знаходиться Канада. Україна знаходиться в рейтингу лише на 41 місці серед 207 країн світу.

В додатку А наведено значення субіндексів індексу рівня глобалізації в 2016 р.

Таким чином, глобалізація з року в рік охоплює все більшу кількість країн, впливаючи на їх економічне зростання, соціальний статус громадян, культурне домінування, довкілля.

Провідні міжнародні фінансові інститути зазначили, що 2016 рік продемонстрував нестійку динаміку глобальної економіки – з певним пожвавленням на початку року та подальшим гальмуванням зростання. Економіки промислово розвинених країн продовжували балансувати на межі спаду, вражені чотирма основними проблемами, які взаємно підсилювали негативні тренди: суверенні боргові кризи, слабкий банківський сектор, низький сукупний попит (наслідок зростання безробіття та жорстких заходів бюджетної економії), а також неефективна інституційна політика. Такі процеси відбиваються на економіці України, оскільки основні країни – торговельні партнери України в Європейському Союзі демонстрували негативну динаміку ВВП (Італія, Іспанія, Угорщина) чи сповільнення економічного зростання (Німеччина, Польща).

Проведемо дослідження динаміки питомої ваги експорту продукції України в світовому експорті продукції протягом 2014-2016 рр. (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Питома вага загальної величини експорту продукції у світовому експорті протягом 2014-2016 рр., млн. дол. США

Найменування	2014	2015	2016
Експорт продукції України	53901,7	38127,1	36362,8
Світовий експорт	18841472	16406919	15913143

Питома вага експорту продукції України в загальній величині світового експорту, %	0,29	0,23	0,22
---	------	------	------

За даними таблиці 3.2 бачимо, що питома вага експорту продукції в Україні загальній величині світового експорту 2016 р. складала всього 0,22 %. Протягом 2014-2016 рр. мала негативну динаміку. Негативний вплив на даний показник має переорієнтація в структурі зовнішньої торгівлі України, зниження обсягу експорту до країн Митного Союзу, особливо стратегічних груп товарів, які на жаль не знайшли аналогічного попиту на ринку країн ЄС.

Депресивність світової економіки зумовила зниження попиту на міжнародних ринках основної експортної продукції України, умови торгівлі додатково погіршилися внаслідок застосування протекціоністських заходів у країнах торговельних партнерах.

У 2014-2015 роках Росією вводилися значні заборони на імпорт українських цукерок, шоколаду, молочної продукції, харчової солі, алкогольних напоїв, овочевих, фруктових і рибних консервів, побутової хімії й інших товарів; також було заблоковано транзит українського цукру до Середньої Азії.

У 2016 році загальна вартість українського товарного експорту склала 36,4 млрд. доларів США (або 32,9 млрд. євро), що на 4,6% менше порівняно з аналогічним періодом минулого року. Слід зазначити, що порівняно з 2013 роком обсяги українського товарного експорту у вартісному виразі зменшилися на 43%. імпорт товарів в Україну зріс упродовж року на 4,6% та склав 39,2 млрд. доларів США (або 35,5,9 млрд. євро).

За результатами 2016 року сальдо зовнішньої торгівлі товарами залишається негативним «мінус» 2,9 млрд. доларів США (або «мінус» 2,6 млрд. євро).

Оскільки Україна взяла курс на євроінтеграцію та підписала Угоду про асоціацію з ЄС доцільно також провести питому вагу експорту продукції України до країн ЄС в загальній величині експорту України (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Питома вага загальної величини експорту продукції до ЄС у загальній величині експорту України протягом 2014-2016 рр., млн. дол. США

Найменування	2014	2015	2016
Експорт продукції до країн ЄС	17002,9	13015,2	13496,2
Загальна величина експорту продукції України	53901,7	38127,1	36362,8
Питома вага експорту продукції до ЄС в загальній величині експорту України, %	31,5	34,1	37,1

За даними таблиці 3.3 бачимо, що питома вага експорту продукції до країн ЄС в загальній величині експорту України в 2016 р. складала 37,1 %. Протягом 2014-2016 рр. мала позитивну динаміку. Дана тенденція пов'язана з підписанням Угоди про асоціацію України і ЄС.

Ключовим показником впливу зовнішньої торгівлі на соціально-економічний розвиток країни є її вклад до ВВП. Проаналізуємо питому вагу загальної величини експорту продукції у ВВП України за 2014-2016 рр. (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Питома вага загальної величини експорту продукції у ВВП України протягом 2014-2016 рр., млн. дол. США

Найменування	2014	2015	2016
Загальна величина експорту продукції України	53901,7	38127,1	36362,8
ВВП України	131805	90615	93270
Питома вага експорту продукції у ВВП країни, %	40,9	42,1	38,9

*Джерело: [45]

За даними таблиці 3.4 бачимо, що питома вага експорту продукції в загальній величині ВВП України 2016 р. складала 38,9 %. Протягом 2014-

2016 рр. мала негативну динаміку. Наразі дана тенденція пов'язана з нестабільністю економічної ситуації в Україні.

Необхідно зазначити, що незважаючи на те що Україна вважається аграрною країною, ключовим показником в структурі експорту України є продукція металургійної галузі. Тому проаналізуємо динаміку питомої ваги експорту продукції металургійної галузі в загальні величині експорту України (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Питома вага експорту продукції металургійної галузі в загальні величині експорту України протягом 2014-2016 рр., млн. дол. США

Найменування	2014	2015	2016
Експорт продукції металургійної галузі України	15229,0	9470,7	8338,9
Загальна величина експорту продукції України	53901,7	38127,1	36362,8
Питома вага експорту продукції металургійної галузі у загальній величині експорту України, %	28,3	24,8	22,9

**Джерело: [45]*

За даними таблиці 3.5 бачимо, що питома вага експорту продукції металургійної галузі в загальні величині експорту України в 2016 р. складала 22,9 %. Протягом 2014-2016 рр. мала негативну динаміку.

Дана тенденція пов'язана з нестабільністю економічної ситуації в Україні, а також військовими діями на Сході України, де розташовано більшість металургійних комбінатів і постачальників сировини.

Таким чином, особливості зовнішньої торгівлі України в умовах поширення депресивних тенденцій світової економіки зумовили специфічні риси розвитку національної економіки протягом 2016 році. Продовження та поглиблення світової рецесії спричиняє значні ризики для України як країни з відкритою економікою, орієнтованою на експорт.

На розвиток зовнішньої торгівлі України вирішальний вплив мала також низка інших чинників:

- несприятлива кон'юнктура на ключових для України ринках світу;
- нерівномірний розвиток різних країн світу;
- коливання курсу валюти та сировинних цін;
- нестабільність курсу національної валюти;
- загострення проблем у торговельно-економічних та політичних відносинах із Росією;
- нераціональна структура вітчизняного експорту, в якому домінують сировина та продукція з низьким рівнем переробки;
- низька конкурентоспроможність українських товарів порівняно з розвиненими країнами світу;
- нарощування фінансових зобов'язань через несвоєчасні розрахунки українських підприємств з іноземними партнерами.

Глобалізація світових товарних ринків та економік, зростаюче значення зовнішньоекономічних та торговельних відносин, розвиток міжнародної кооперації зумовлюють дедалі тіснішу інтеграцію та взаємозалежність зовнішньої торгівлі та внутрішньої економіки. Однак критична залежність України від кон'юнктури світових ринків є одним із головних стримуючих факторів, що впливає на темпи економічного розвитку держави. Тому будь-які масштабні кризові явища у міжнародній економіці обмежують можливості для нарощування та географічної диверсифікації вітчизняного експорту, що негативно позначаються на економіці України.

4. Політика мінімізації вразливості України до глобальних торговельних шоків.

Важливу роль у системі регулювання зовнішньої торгівлі більшості країн світу відіграє стимулювання національних експортерів.

Найбільш ефективним засобом в комплексі економічних заходів щодо стимулювання зовнішньої торгівлі України є фінансове сприяння держави вітчизняним експортерам, в тому числі із залученням коштів державного бюджету, яке передбачає використання механізмів кредитування експорту, страхування експортних кредитів, надання державних гарантій.

Для подальшого розвитку і удосконалення механізму фінансової підтримки вітчизняних експортерів доцільно вивчити питання щодо можливості кредитування за участю держави орієнтованих на експорт науково-дослідних та експериментальних робіт, освоєння наукоємної і високотехнологічної продукції, закупівлі обладнання для розвитку експортного виробництва, а також кредитування виробництва експортної продукції з тривалим циклом виготовлення, включаючи закупівлю сировини і матеріалів, які не виробляються в Україні.

Домінантними завданнями в галузі фінансового сприяння експорту, враховуючи сучасний стан української економіки і актуальність проблем розвитку зовнішньоторговельного потенціалу країни, є:

- надання державою гарантійних зобов'язань щодо кредитних ресурсів, які залучаються уповноваженими банками для забезпечення обіговими коштами виробництв і організацій, орієнтованих на експорт своєї продукції;
- надання державних гарантійних зобов'язань і страхування експортних кредитів від комерційних та політичних ризиків для забезпечення

захисту експортерів.

Серед інших напрямків фінансового сприяння, що можуть спричинити значний стимулюючий вплив на вітчизняний експорт, можливе застосування наступних заходів:

- забезпечення гарантій щодо кредитів для участі в міжнародних тендерах та торгах;
- надання зв'язаних кредитів країнам-імпортерам української продукції;
- страхування операцій з освоєння зовнішніх ринків;
- надання державних гарантій банкам, що фінансують експортні поставки на основі комерційного кредиту.

Найбільш доцільним на сучасному етапі, враховуючи хронічний дефіцит держбюджету, є здійснення, насамперед, заходів із стимулювання вітчизняного машинотехнічного експорту.

Одним із найважливіших напрямків підтримки експорту, особливо товарів з високим ступенем обробки, є використання важелів податкового регулювання. В зв'язку з цим в процесі удосконалення діючої податкової системи України в напрямку підсилення її стимулюючого впливу на вітчизняних продуцентів доцільно вивчити та апробувати можливі форми податкового заохочення експортерів для внесення відповідних коректив у існуючі законодавчі акти, в тому числі:

- розробка комплексу заходів щодо зниження непрямого оподаткування експорту послуг і приведення механізму регулювання його у відповідність з вимогами СОТ;
- звільнення експортерів від сплати податку на рекламу експортних товарів;
- зниження розмірів державного мита при розгляданні в арбітражних судах позовів, пов'язаних з виробництвом та наступним експортом товарів і послуг.

На сучасному етапі економічних перетворень важливого значення

набувають цілеспрямовані зусилля держави щодо удосконалення нормативної бази, організаційного та іншого забезпечення експортної діяльності українських продуцентів.

Проблема розвитку та реалізації зовнішньоторговельного потенціалу України вимагає також докорінного поліпшення інформаційного забезпечення зовнішньоторговельної діяльності. Першочерговим завданням в цьому напрямку є створення системи зовнішньоторговельної інформації.

Для ефективного функціонування даної системи буде потрібно сформувати розгалужену мережу інформаційно-консультативних служб, які змогли б забезпечити оперативне надання зовнішньоторговельної інформації у зручній для клієнта формі.

Серед найбільш перспективних проектів в галузі інформаційного забезпечення експорту можна виділити наступні:

- створення і розвиток системи інформатизації щодо сучасних досягнень української та закордонної науки і техніки, передового виробничого і підприємницького досвіду з використанням можливостей науково-дослідних центрів та українських закордонних установ;

- створення автоматизованої системи інформаційно-аналітичного забезпечення з питань зовнішньо-торговельних зв'язків України з іншими країнами на основі запровадження аналітичних програмних систем нової генерації, які можна охарактеризувати як системи інтелектуального аналізу даних для підтримки аналітичних розробок;

- створення Українського інформаційного центру щодо стандартизації, сертифікації і технічних бар'єрів у торгівлі.

Для підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на зовнішніх ринках великого значення набуває організація в країні ефективної системи сертифікації експортної продукції. Наприклад, як варіант, можна рекомендувати створення в країні державної інспекції з якості експортних та імпортованих товарів. Ця установа змогла б не тільки служити бар'єром на шляху проникнення недоброякісної продукції на зовнішні ринки, але і

сприяла б випуску конкурентноспроможної продукції з урахуванням сучасних вимог іноземних споживачів до її якості.

Важливим аспектом цієї діяльності є участь України в роботі міжнародних та регіональних організацій із сертифікації з метою взаємного визнання результатів оглядів та тестування експортованої продукції.

Головним критерієм ефективності державної регулятивної системи є її здатність не тільки забезпечувати залучення і раціональне використання іноземних інвестицій у необхідних обсягах, а й сприяти становленню структурно збалансованої національної економіки через формування прогресивних довгострокових тенденцій. Для формування сприятливого підприємницького клімату та іміджу України необхідно розвивати селективне регулювання іноземних інвестицій з використанням апробованих у світогосподарській практиці організаційно-економічних форм – вільних (спеціальних) економічних зон, територій пріоритетного розвитку, кластерів. При цьому визначальними є законодавчо-нормативна урегульованість, стабільність та передбачуваність змін.

Як суб'єкт міжнародних економічних відносин Україна має свідомо входити до системи світогосподарських зв'язків з метою як найефективнішого використання усіх їхніх можливостей та підвищення рівня конкурентоспроможності. Пріоритети забезпечення конкурентоспроможності на рівні країни, які базуються на принципі продуктивності використання ресурсів з реалізацією наступних напрямів:

- мобілізація резервів використання техніко-технологічних ресурсів за рахунок активізації інноваційної діяльності підприємницького сектору;

- обґрунтування оптимального співвідношення обсягу експорту та імпорту в контексті збільшення обсягів експортної продукції з вищою доданою вартістю;

- впровадження вищезазначених напрямів повинно здійснюватися послідовно від факторно-орієнтованої до інноваційної економіки знань.

ВИСНОВКИ

Поступове включення в інтеграційні процеси є адекватним рішенням за умов наростаючої конкурентної боротьби. Однак глобалізація вимагає відкриття внутрішніх ринків як для міжнародних організацій, так і для міжнародних компаній. Депресивність світової економіки зумовила зниження попиту на міжнародних ринках основної експортної продукції України, умови торгівлі додатково погіршилися внаслідок застосування протекціоністських заходів у країнах торговельних партнерах.

В 2015 році третина українських експортерів почала активно користуватися перевагами, які дає Україні безмитний експорт в ЄС, і за рік обсяг торгівлі з ЄС становив вже 37% загального обсягу торгівлі України, і це найвищий показник за останні двадцять років. Але поки що Україна не може знайти альтернативу російському ринку і не скористалася перевагами, які країна отримала від односторонніх торговельних преференцій ЄС.

Особливості зовнішньої торгівлі України в умовах поширення депресивних тенденцій світової економіки зумовили специфічні риси розвитку національної економіки протягом 2016 році.

Проведений аналіз дав змогу визначити, що питома вага експорту продукції в Україні загальній величині світового експорту 2016 р. складала всього 0,22 %. Протягом 2014-2016 рр. мала негативну динаміку. Негативний вплив на даний показник має переорієнтація в структурі зовнішньої торгівлі України, зниження обсягу експорту до країн Митного Союзу, особливо стратегічних груп товарів, які на жаль не знайшли аналогічного попиту на ринку країн ЄС.

Питома вага експорту продукції до країн ЄС в загальній величині

експорту України в 2016 р. складала 37,1 %. Протягом 2014-2016 рр. мала позитивну динаміку. Дана тенденція пов'язана з підписанням Угоди про асоціацію України і ЄС. Питома вага експорту продукції в загальній величині ВВП України 2016 р. складала 38,9 %. Протягом 2014-2016 рр. мала негативну динаміку. Наразі дана тенденція пов'язана з нестабільністю економічної ситуації в Україні.

Питома вага експорту продукції металургійної галузі в загальній величині експорту України в 2016 р. складала 22,9 %. Протягом 2014-2016 рр. мала негативну динаміку. Дана тенденція пов'язана з нестабільністю економічної ситуації в Україні, а також військовими діями на Сході України, де розташовано більшість металургійних комбінатів і постачальників сировини.

Таким чином, особливості зовнішньої торгівлі України в умовах поширення депресивних тенденцій світової економіки зумовили специфічні риси розвитку національної економіки протягом 2016 році. Продовження та поглиблення світової рецесії спричиняє значні ризики для України як країни з відкритою економікою, орієнтованою на експорт.

Домінантними завданнями в галузі фінансового сприяння експорту, враховуючи сучасний стан української економіки і актуальність проблем розвитку зовнішньоторговельного потенціалу країни, є:

- надання державою гарантійних зобов'язань щодо кредитних ресурсів, які залучаються уповноваженими банками для забезпечення обіговими коштами виробництв і організацій, орієнтованих на експорт своєї продукції;
- надання державних гарантійних зобов'язань і страхування експортних кредитів від комерційних та політичних ризиків для забезпечення захисту експортерів.

Серед інших напрямків фінансового сприяння, що можуть спричинити значний стимулюючий вплив на вітчизняний експорт, можливе застосування наступних заходів:

- забезпечення гарантій щодо кредитів для участі в міжнародних

тендерах та торгах;

- страхування операцій з освоєння зовнішніх ринків;
- надання державних гарантій банкам, що фінансують експортні поставки на основі комерційного кредиту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білорус О. Г. Глобалізація і безпека розвитку / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко, М. О. Гончаренко, В. А. Зленко, О. В. Зернецька, А. І. Кудряченко, Ю. М. Мацейко, В. Є. Новицький, Ю. М. Пахомов. – К.: КНЕУ, 2009. – 734 с
2. Буряк П. Ю. Європейська інтеграція та глобальні проблеми сучасності: Навчальний посібник. / Буряк П. Ю., Гупало О. Г. – 2-е видання, доповнене. – К.: «Хай-Тек Прес», 2008. – 352 с.
3. Власов В. І. Глобалізація і глобалістика: історія, теорія, практика, персоналі / В. І. Власов. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2011. – 530 с.
4. Гончаренко М. Ф. Причини глобалізації товарних ринков [Електронний ресурс] / М. Ф. Гончаренко // Forseti : [бизнес-журнал]. – Режим доступу: <http://forseti.dp.ua/pritchin-globalizatsii-tovarnh-rnkov.html>.
5. Індекс рівня глобалізації країн світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://globalization.kof.ethz.ch>
6. Клочко В. Глобалізація та особливості сучасної економічної кризи [Текст] / В. Клочко // Економіка України. – 2011. – № 9. – С. 27–37.
7. Кальченко Т. В. Глобальна економіка: навч. посібник / Т. В. Кальченко; М-во освіти і науки України, ДВНЗ "Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана". – К.: КНЕУ, 2009. – 364 с.
8. Кравченко В. О. Соціально–економічні наслідки глобалізації для світової та української економіки / В. О. Кравченко, О. К. Гудаков // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2013. – Вип. 2 (1). – С. 70–75. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Traeiv_2013_2\(1\)_12](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Traeiv_2013_2(1)_12)

9. Куриляк В. Є. Вплив глобалізації на економічний розвиток України / В. Є. Куриляк, Є. В. Савельєв / Економіка України. – 2012. – № 9. – С. 57–69.
10. Мазурок П. П. Глобальна економіка: навч. посібник / П. П. Мазурок [та ін.] ; заг. ред. Б.М. Одягайло; М-во освіти і науки України. – Львів: Магнолія-2006, 2009. – 206 с
11. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
12. Нестерчук І. К. Соціально–політичні та правові аспекти інтеграційних та глобалізаційних процесів в Україні / І. К. Нестерчук // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка. – 2011. – Ч. 2, № 33. – С. 194–197.
13. Панченко Ю. Березневе попередження чи випадковість? Що сталося з експортом до ЄС // Європейська правда. – 2016. – 17 травня [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/experts/2016/05/17/7049348/>
14. Перспективи економіки України в умовах глобальної макроекономічної нестабільності. – К.: НІСД, 2012. – 43 с.
15. Римар О. Г. Особливості впливу глобалізаційних процесів на економічний розвиток України / О. Г. Римар // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – № 6 (2). – С. 39–42. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2014_6\(2\)_10](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2014_6(2)_10)
16. Сіденко С. Соціально–економічний вимір сучасної глобалізації [Електронний ресурс] / Сіденко С. – Режим доступу: http://www.kneu.kiev.ua/journal/ukr/article/2004_1_Sidenko_UKR.pdf.
17. Старостіна А. Сутність та практичне застосування методики конструювання категоріального апарату економічної науки (на прикладі понять «глобалізація» та «підприємницький ризик») / А. Старостіна, В. Кравченко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2011. – № 128. – С. 5–10.

18. Столярчук Я. М. Глобальні асиметрії економічного розвитку: монографія / Я. М. Столярчук. – К.: КНЕУ, 2009. – 302 с
19. Трифонова И. В. Роль транснациональных корпораций в глобализации мировой экономики / И. В. Трифонова // Молодой ученый. – 2013. – № 9. – С. 243-245.
20. Уткин А. Глобализация: процесс и осмысление / А. Уткин – М.: Логос, 2012. – 254 с.
21. Філіпенко А. С. Глобальні форми економічного розвитку: історія і сучасність. – К.: Знання, 2010. – С. 15-35.
22. Ханунов А. И. Глобальные товарные рынки в условиях сетевой экономики / А. И. Ханунов, И. В. Юрьева // Вестник Самарского финансово-экономического института. – 2013. – № 3 (19). – С. 18-23.
23. Шкодінa І. В. Сучасні тенденції самоорганізації світової економічної системи / І. В. Шкодінa // Економіка України. – 2012. – № 9. – С. 70–77.
24. Що змінилося в українській економіці від Угоди про асоціацію – дослідження. Інститут євроатлантичного дослідження // Європейська правда. – 2016. – 18 травня [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.euointegration.com.ua/rus/articles/2016/05/18/7049377/view_print/
25. The Global Risks Report (2016). World Economic Forum, 11th ed. [online] Availableat: <http://www3.weforum.org/docs/Media/TheGlobalRisksReport2016.pdf>.
26. Eurostatregionalyearbook 2016 includesdataon EFTA countries (2016). Eurostat. [online] Availableat: <http://ec.europa.eu/eurostat/>
27. WorldDevelopmentIndicators. Highlights: FeaturingtheSustainableDevelopmentGoals (2016). Worldbank. [online] Availableat: <http://data.worldbank.org/products/wdc>.
28. TotalPopulation – BothSexes. Defactopopulationin a country, areaorregionasof 1 Julyoftheyearindicated (2015). WorldPopulationProspects – PopulationDivisionUnitedNations. [online] Availableat:

<https://esa.un.org/unpd/wpp/Download/Standard/Population>.